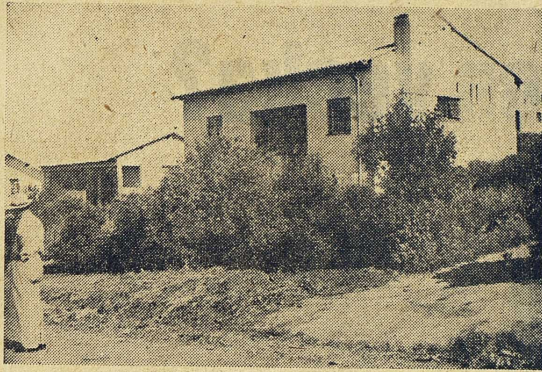

Intryck från Sydafrika: Förtryck och segregation

BOSTADSELANDET i Sydafrika kan man med god vilja undvika att se; det i detalj gående, strängt upprätthållna särhållandet av vita och icke-vita måste falla varje resande i ögonen. Även den som sett sydstaterna i USA finner sig här stå inför någonting nytt; skärpan i segregationen är så ojämförligt större. Jag skall i detta sammanhang inte gå in på lagstiftningen, utan blott på vad vi ser och från alla håll får höra. Överallt möter de skyltar som förkunnar rasskillnader som princip: "Endast för européer", "För icke vita", "Asiater", "Infödda". Skilda kommunikationsmedel, inte bara skilda platser, utan skilda vagnar på järnvägarna, skilda bussar; endast Kap utgör ett undantag, ty här får tills vidare medlemmar av olika raser åka i samma buss. Skilda in- och utgångar, skilda platser för förvaring av resgods, skilda näringsställen på stationerna liksom överallt annars (ibland ingenting alls för icke-vita), avbalkningar på postkontoren, som skall hindra varje beröring. Teatrar och biografier för vita — andra och naturligtvis sämre biografier, praktiskt taget aldrig en teater, för de undertryckta raserna. Ingen sport drives gemensamt, bankarna på promenaderna är reserverade för de vita, hissarna får i regel begagnas blott av de vita, och vi ser indier och negrer marschera åtta eller tio trappor för att inte besudla hissarna — som naturligtvis genomgående betjänas av de orenerade raserna. Zoologiska trädgården i Johannesburg är öppen för alla, en inkonsekvens som ständigt föranleder klagomål och krav på skilda besöksstämningar. I den ringa omfattning som icke-vita får studera till läkare vid sidan av de vita måste de gå ut ur undervisningssalen om en sjuk vit förevisas eller om en död vit obduceras; de svarta läkarna får lova att under inga förhållanden undersöka en vit kvinna.

Allt detta har blivit naturligt, odisputabelt. Man tar inte varann i hand, äter inte tillsammans, pratar inte. I mitten av december annonserar dr Malan i ett tal i Stellenbosch att de svåra missförhållanden som framträtt vid universitetet Witwatersrand i Johannesburg och universitetet i Kapstaden, där icke vita är tillåtna, gör det nödvändigt att avskilja dessa studenter (363 av 7.600). Jag frågar en minister vilka missförhållanden det gäller. Svaret blir: "Ni förstår, när de går på föreläsningar tillsammans börjar de ibland att äta och roa sig (eat and play) tillsammans." Efter det svaret menar han tydligen att jag måste förstå hur ohyggligt det är ställt. En annan av landets poli-

Från mönsterstaden Zwelitsa.

tiska ledare talar om hur otäck det är med de gemensamma bussarna i Kap: "Jag kan vakna i det bästa humör, tolerant och redo att omfamna hela världen, och så kommer jag i en av dessa bussar och blir ledsen och arg för hela dagen." Hur skall man kunna vara i närheten av dessa underlägsna varelser, som till på köpet är snuskiga och av naturen illaluktande?

Jo, på ett ställe går det bra: i hemmen. Nästan allt tjänstefolk är av de lägre raserna. De lagar maten, bjuder på kaffe på sängen, bäddar, sköter om barnen. Därför ser man ofta svarta på badstränderna, fast inte i vattnet; de vaktar de vita ungarna, som får bada. Den uppenbart tjänande ställningen är här, som på många andra områden, ett alibi, den suddar ut svärtan eller brunheten.

Segregationen är det främsta tecknet på förtrycket, ty allt det bättre reserveras för de vita. Men det saknas inte andra, för var och en påtagliga tecken. Vi ser i Johannesburg polisrazzior på gatan, då svarta undersöks för att man skall kontrollera att de är försedda med alla erforderliga pass och inte bär vapen och sedan avförs till det fängelse där 300 till 400 hamnar varje kväll. Vi ser svarta med handbojor föras genom gatorna. Vi läser i tidningarna — det finns några tidningar som i sådana detaljer säger ifrån — att överfall på svarta bedrivs som ett slags förlustelse efter nattgroggarna av unga vita lymlar, vi läser om straffen för polistortyr och svår misshandel (böter eller någon veckas fängelse). Vi ser att de svarta är rädda, alltid viker undan, är ödmjuka och ängsligt tacksamma för varje vänlighet.

Det är självfallet att konventioner av detta slag uppmuntrar hänsynslöshet och brutalitet i de "personliga" relationerna. Vita som har att göra med svarta som

underlydande eller tjänare lägger sig ofta till med en snäsig eller ryttande ton; ibland blir vanan så övermäktigt att de alltid snäser och ryter. Då jag vid ett par tillfällen anmärker på slarv eller

lig som omövedeten oförskämd. Det var precis som att föras kring i en ladugård eller en zoologisk trädgård. Vi fördes in i hus och rum utan en knackning på dörren eller ett ord till hälsning; barn som stod i vägen kördes undan med ryttanden och nyp i örat; i butikerna kommenderades karlarna att ta av sig hatten, och butiksägarna behandlades som en sergeant (ibland) hanterade en värpliklig för fyrtio år sedan. Då vi i reaktion mot busaktigheten skakade hand med några affärsbiträden och då jag till slut sade mig inte stå ut med denna brutalitet var administratörns häpenhet komisk. Detta var — det fick vi klart för oss vid flera tillfällen — ett naturligt uppträdande från den vita ledningens sida; administratörn påstods vara känd och älskad för sin humanitet.

En nationalistisk författare skriver att de vitas stolthet och överlägsenskänsla inte har någon motsvarighet utom hos engelska lorderna för hundra år sedan. Det är inte svårt att förstå. Efter några veckor kom jag på mig själv med att känna något liknande, ett slags oreflekterad nöjdhet över att självfallet vara privilegierad, få komma in överallt, betjänas med vördnad överallt. Till denna känsla ville gärna en självbelåtenhet av annan art sälla sig; jag kände mig hygglig därför att jag skakade hand, gav hederliga drickspengar och i det hela uppträdde som en människa. Denna billiga godhetskänsla fann jag hos en del relativt toleranta sydafrikaner ha blivit en kronisk åkomma. Lika kronisk som tendensen att — trots alla goda föresatser — i varje fel som en inföding begår spåra något för infödingar utmärkande. På det sättet växer den personliga tyvlygheten i det sociala systemets mylla.

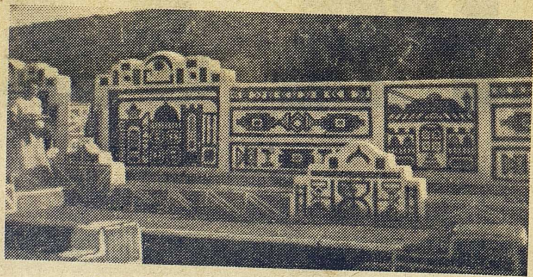
Vid några tillfällen fick jag också personlig kontakt med de frihetsbegränsningar och den hemlig-

hetsfullhet som värnar undertryckningen. Då jag ombads att göra några intervjuuttalanden i radion ville jag bland annat betona att jag tänkte tala med representanter för "alla rasgrupper" i Sydafrika. Det går inte an, förklarade man förvånad; här får det inte vara tal om raser och rasnotsättningar. Efter en debatt, till vilken chefen inkallades, fick jag lov att säga att jag skulle tala med medlemmar av "every section om the community"; "då förstår man ändå vad ni menar", sa det. — Sedan jag förgäves sökt att få ett exemplar av antikommunistlagen (den viktigaste frihetsbegränsande lagen) på statens informationsbyrå sa det mig att jag kunde få erforderliga upplysningar hos säkerhetspolisen, alltså den politiska polisen. Jag fann där samma miljö som i Tyskland för tjugu år sedan: karlar vid skrivborden i uniform, med ett utseende av vältränad hårdhet och fräckhet. Sedan jag åhört en längre föreläsning om lagens välsignelser bad jag att äntligen få texten. Nej, den fanns endast i några få exemplar. Vill ni att jag i min tidning skall skriva att jag varken på statens informationsbyrå eller hos polisen kan få en officiell lagtext? — på den frågan kom verkligen papperet fram.

HERBERT TINGSTEN

glömska på hotell och restauranger svaras det att man ju aldrig kan lita på infödda; det är tydligt att de blir syndabockar för allt. Man uppmanar mig, då jag frågar om drickspenningsvanorna, att inte ge för mycket till de infödda; de är "inte vana vid det". Då vi i sällskap med vita av ordinar typ besöker kraaler och ger bort karameller och småsantor till barnen talas det om hur vi skämmer bort de svarta (som står där i sina trasor).

Ett exempel förtjänar att relateras. I Zwelitsa i Ciskei har staden byggts upp en stad för infödingar, som ständigt återopas som exempel på hur mycket man gör för deras trevnad och uppryckning; staden omnämns ofta i böcker som något mönstergillt, stundom också i objektiva hållna arbeten. Denna stad, avsedd för tusen familjer, är också i mycket

Mapockastammens busmålningar nära Pretoria.

tilltalande; varje familj har två rum och kök och möjlighet att anlägga en liten trädgård utanför. Men trots att staden nu funnits i flera år, saknas vatten och ljus, och hyrorna är så höga (omkring 1 till 2 pund i månaden) att en fjärdedel av husen står tomma; en stor textilfabrik i närheten, som varit avsedd att skaffa hyresgäster till Zwelitsa, ger så låga löner (i regel 6 till 8 pund i månaden) att arbetarna inte kan betala hyran i det fina samhället. Denna stad, där de svarta påstås ha stor självstyrelse, styres i praktiken av en vit "administratör", som då han visade oss omkring uppträdde med en lika otro-